

SAMENVATTING VISIE, FILOSOFIE EN UITGANGSPUNTEN NIEUW ONDERWIJSMODEL UT

11 mei 2012

Een onderwijsmodel moet boven alles één ding doen: studenten uitdagen om hun studietijd zo effectief mogelijk te gebruiken. Dat moet altijd binnen randvoorwaarden. De budgetten en de tijd zijn per definitie beperkt. Een onderwijsmodel moet er dus ook voor zorgen dat zowel studenten als staf maximaal de ruimte krijgen om zich bezig te houden met wat belangrijk is: goed onderwijs.

Er is geen universele definitie van goed onderwijs. Hier moet de instelling keuzes maken. Keuzes die geloofwaardig zijn omdat ze aansluiten bij de eigen traditie en de kennis en expertise die op de campus aanwezig zijn, en bovendien keuzes die een duurzame toekomst voor veilig stellen.

Het hoger onderwijs staat voor grote uitdagingen. De samenstelling van de steeds groter wordende groep jonge mensen die bij ons aanklopt verandert snel. De kennis en vaardigheden die ze mee nemen en de manier waarop ze gewend zijn nieuwe kennis tot zich te nemen verschilt sterk van slechts enkele jaren geleden. Hun toekomst was tegelijk lange tijd niet zó onzeker. Wat zeker is, is dat de kans dat ze over 10 jaar werkzaam zijn in het vakgebied waarvoor we ze opleiden klein is. We leiden de meeste studenten op voor functies en omgevingen die nog niet bestaan.

Wat geven we deze studenten mee dat van blijvende waarde is? Het antwoord op die vraag is voor de bacheloropleidingen:

- een diep conceptueel begrip van de kern van een academisch domein,
- de basisvaardigheden van een onderzoeker, een ontwerper en een organisator,
- een ondernemende attitude.
- De vaardigheid om zichzelf verder blijvend te ontwikkelen om zich in nieuwe contexten, met nieuwe collega's en nieuwe taken te kunnen handhaven.

Dat doen we door het onderwijs te organiseren in een model van voltijds thematische onderwijseenheden, waarmee maximaal ruimte wordt gegeven aan de 'lokale expertise' van docenten om het onderwijs vorm te geven. In deze modulen staat de zelfstandige kennisverwerving door studenten onderling zoveel mogelijk centraal. We noemen dit het 'project'. Wat dat precies betekent zal per discipline kunnen verschillen. Strikte voortgangseisen en regelmatige terugkoppeling houden studenten daarbij zo goed mogelijk 'aan de bal'.

Een uitgangspunt dat expliciet gemaakt en dus ook expliciet door alle betrokkenen moet worden gedeeld, is dat in deze visie van studenten een voltijds inzet voor het onderwijs wordt gevraagd. Omdat we studenten het maximale uit hun studie willen laten halen, maar ook omdat studenten daarbij van elkaar afhankelijk zijn. Dat uitgangspunt heeft vergaande consequenties voor hoe we denken over toetsen, beoordelen, herkansen en de ruimte voor activiteiten naast de studie. Ook voor de Universiteitsraad waren dit belangrijke onderwerpen. We lichten het standpunt hier nader toe:

Beoordeling: alles of niets?

Toetsen is nodig. Maar bijna ieder toetssysteem nodigt uit om te speculeren op het 'net halen'; de roemruchte zesjes-cultuur. Dit gedrag wordt enorm geholpen door het automatisme van herkansing. De keuze die in het nieuwe onderwijsmodel wordt gemaakt is om van dit automatisme weg te komen. De module is één examenonderdeel, dat op verschillende manieren getoetst wordt. De verschillende toetsen leiden tot een beoordeling. Is die beoordeling positief dan is de module gehaald. Is dat niet het geval, dan wordt de module over gedaan.¹

Dit beginsel heeft tot veel discussie geleid, waardoor de gedachten hierover zich verder ontwikkeld hebben. Er is een genuanceerd beeld ontstaan van verschillende manieren waarop een module niet gehaald kan worden. Het beginsel van 'niet gehaald is opnieuw', heeft primair betrekking op de gevallen waarin het resultaat overtuigend onvoldoende is, zonder dat daar een goede reden tegenover staat. Er zijn minimaal twee situaties denkbaar die tot coulantie kunnen leiden.

De eerste is evident: overmacht. Een student die ernstig ziek is geweest of een ander soort tegenslag heeft ervaren en daardoor de module net niet met een voldoende af heeft kunnen ronden, moet in staat zijn middels een herkansing of aanvullende opdracht de module alsnog te halen.

De tweede is subtieler. Docenten kennen de situatie van studenten die met grote inzet over de linie goede resultaten halen, maar een specifiek onderdeel zonder aanwijsbare reden slecht scoren. Een dergelijke anomalie in het scorebeeld moet onderwerp van gesprek tussen docent en student kunnen zijn en moet kunnen leiden tot een herkansing.

Op de herkansing moet niet gespeculeerd kunnen worden. De consequentie daarvan moet echter niet zijn dat de herkansing in geen geval gegund kan worden. De uitdaging is een systeem en bovendien een cultuur te creëren waarin met deze 'discretionaire bevoegdheid' op een effectieve manier kan worden omgegaan.²

Overmacht en functiebeperkingen

Niet in alle overmachtssituaties kan de module nog gered worden. De ziekte kan zo zwaar zijn, of de tegenslag zo ingrijpend, dat de student een groter aantal weken niet of nauwelijks kan studeren. Uit data van de studiebegeleiding blijkt dat circa 25% van de studenten gedurende hun opleiding met een tegenslag van die omvang wordt geconfronteerd. In deze gevallen zal een student één tot twee modulen niet, of niet volledig kunnen afronden. Voor deze groep moet de curriculumopbouw zodanig zijn dat het later volgen van deze modulen geen grote gevolgen heeft. De opties daarvoor worden hieronder beschreven.

Voor studenten met een chronische functiebeperking ziet de situatie er anders uit. Het is moeilijk vast te stellen hoe groot de categorie studenten is die door een

¹ Moduleonderdelen als practica kunnen een uitzondering op dit beginsel zijn.

² Een derde situatie is uiteraard dat er aan de aanbodzijde iets misgaat in het onderwijs, waardoor een toets of moduleonderdeel slecht verloopt. Het is evident dat er dan brede reparatie-opties moeten zijn. De BMT-pilot heeft een dergelijke situatie al laten zien.

dergelijke beperking structureel niet voltijds kan werken. De inschatting op basis van data en ervaring van studie-adviseurs en student-decanen, die in lijn is met data uit landelijke onderzoeken, is dat ca 8% van de studenten extra voorzieningen nodig heeft vanwege een beperking en dat in de helft van deze gevallen, dus ca 4%, daardoor niet voltijds gestudeerd kan worden. Deze gevallen zijn zo divers dat er geen standaard-oplossingen voor zijn. Ook nu worden voor deze studenten afwijkende curricula ontworpen, met bijvoorbeeld meer zelfstudie of persoonlijke begeleiding.

In beide gevallen, zware tijdelijk tegenslag en structurele functiebeperking, zijn nog geen redenen gevonden om aan te nemen dat studenten substantieel meer last zouden hebben van een modulair systeem dan van een vakkensysteem. Niettemin is een werkgroep namens de studieadviseurs gevraagd het ontwerpproces hier nauwlettend op te volgen en parallel een effectief begeleidingssysteem te ontwerpen.

Nevenactiviteiten

De consequentie van het beginsel dat voltijds inzet voor de studie de norm is, is dat een ander (impliciet) beginsel verlaten wordt, namelijk dat iedere student het *recht* heeft op tijd voor bestuur of bijbaan. De UT onderschrijft onverminderd het belang van een bruisend campusleven. Studenten die in staat zijn naast hun studie nog een uitdaging op te pakken, of dat zelfs nodig hebben, krijgen onverminderd de ruimte om zich daarvoor in te zetten. Het aantal verroosterde uren zal in veel gevallen niet substantieel afwijken van het aantal in de huidige curricula en soms zelfs kleiner zijn. Er wordt van studenten echter een continue inspanning gevraagd. In de gevallen waar de inspanning niet geleverd kan worden omdat de nevenactiviteit te omvangrijk is, kan dit betekenen dat de studie daar tijdelijk voor onderbroken wordt. Dit moet uiteraard mogelijk worden gemaakt.

Een module niet gehaald ...

Zoals gesteld, er zullen zich situaties voordoen dat een student een module niet haalt, niet kan halen, of besluit zijn tijd voor andere zaken te gebruiken. Het systeem moet dit kunnen accommoderen, zonder te grote consequenties.

Uitgangspunt is dat iedere module een keer per jaar wordt aangeboden. Dat betekent dat een niet gehaalde module het volgend jaar in dezelfde periode opnieuw wordt gedaan. Wanneer daar ook een verplicht onderdeel van het curriculum zit, zal dit bijgevolg door moeten schuiven naar dezelfde periode daarop. De consequentie van dit principe is dat verplichte onderdelen zo min mogelijk in dezelfde periode moeten worden geprogrammeerd.

Bij het missen van een module moet het tevens mogelijk zijn om wel verder te gaan met de volgende module. Bij alle opleidingen zit een opbouw of volgordelijkheid in de basis. Dat zou kunnen suggereren dat dit niet gaat. Bij andere bestudering blijkt echter dat die volgordelijkheid meestal slechts een klein deel van het voorgaande studie-onderdeel betreft. Dit kan betekenen dat een student die een module mist, bijvoorbeeld door overmacht, voor succes in de volgende module een extra inspanning op een klein deel van het voorgaande studie-onderdeel moet leveren. De inschatting van de opleidingsdirecteuren is dat dit haalbaar is.

Gegeven een curriculumopbouw als in onderstaand schema (conform de gegeven ontwerpvaarders) zijn er nauwelijks scenario's waarin het missen van twee modules tot meer dan een half jaar vertraging hoeft te leiden.

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Jaar 1	1	2	3	4
Jaar 2	5 <i>her 1</i>	6 <i>her 2</i>	geb. keuze 1 <i>her 3</i>	geb. keuze 2 <i>her 4</i>
Jaar 3	vrije keuze 1 <i>her 5</i>	vrije keuze 2 <i>her 6</i>	afstuderen <i>her geb. keuze & vrije keuze</i>	
Jaar 4	<i>her vrije keuze/afstuderen</i>		<i>afstuderen</i>	

In twee gevallen is de schade potentieel groot. Bij strikte hantering van de uitgangspunten, zal bij het niet halen van module 1 deze in periode 2.1 worden overgedaan. De daar geprogrammeerde verplichte module 5 zal dus in periode 3.1 voor het eerst kunnen worden gedaan. Gaat ook dit mis, dan moet 5 worden gedaan in periode 4.1. Aan het afstudeersemerster zou dan niet eerder dan in het tweede semester van jaar 4 kunnen worden deelgenomen. Dit scenario geldt ook bij niet halen van modules 2 en 6. In alle andere gevallen zal het doorschuiven alleen gevolgen hebben voor de toegang tot specifieke keuzemodules die worden geprogrammeerd in de periode dat een eerdere module wordt overgedaan.

De kans dat genoemde scenario's, of equivalenten ervan bij een andere curriculum-opbouw, voorkomen is klein. Het kan echter reden zijn hier een bijzondere voorziening voor te treffen, bijvoorbeeld in de vorm van een alternatief voor een van de modules in een andere periode.